

R. Simon

①

אוצר החכמה
1234567

אוצר החכמה

חמשה חומשי תורה עם פירוש אור החיים

ספר דברים

מוגה על-פי הנוסח והמסורה של
כתר ארם צובה וכתבי יד הקרובים לו
על ידי הרב מרדכי ברזיל

פירוש רש"י

מוגה וערוך עם מראי מקומות
על-פי מהדורת "תורת חיים"

תרגום אונקלוס

מוגה על-פי התאג'י
על ידי הרב יוסף קאפח

אור החיים

לרבינו חיים בן עטר

על-פי דפוס ראשון

בתוספת הערות ביאורים ומראי מקומות

מאת

הרב שמואל נחום הלחמי

הוצאת מוסד הרב קוק . ירושלים

תשנ"ג בסיוע
-4
וה"פ היקר
ל אקדמיית ה"ת
א"ח
ל"א

הוצאת מוסד הרב קוק . ירושלים

7 ← כג ואתחנן אל יהוה בעת ההוא לאמר: כג וצליתי קדם יי, בעדנא
ההוא למימר:

רש"י

(כג) ואתחנן. אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם. אע"פ שיש להם ללדיקים למלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם (ספרי יג), (לפי שאמר לו: וחנתי את אשר אחון (שמות לג, יט), אמר לו כלשון ואמתחנן (תנחומא ג)). דבר אחר: זה אחד מעשרה לשונות

אור החיים

7 ← (כג) ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר. צריך לדעת *אומרו 'בעת ההיא', ורבותינו ז"ל אמרו¹ כשראה *שנפל סיחון ועוג לפניו וכו', לדבריהם, *חזור למה שלפניו, שהיא מלחמת סיחון ועוג, ולפי זה *טעם המאמר לומר, שזולת מה שהיה בעת ההיא, לא הייתי מתפלל, כי הגזירה כבר נגזרה.

1 ספרי, ואתחנן פסקה א. 2 שם.

(כג) אומרו בעת ההיא. שהוא לכאורה מיותר, כי הרי דבריו של משה כאן הם המשך למוף פרשת דברים, שם אמר לו הקב"ה, שלא הוא יכניסם לארץ אלא יהושע, ומוכן מאליו שבאותה עת התחנן לבטל הגזירה. שנפל סיחון ועוג לפניו. ז"ל הספרי: משל לבני מדינה שמבקשים מאת המלך שיעשה מדינה קלניא [חופשית ממיסים], פעם אחת היו לו ב' אויבים ונפלו לפניו, אמרו: הרי [ו]ן שעה שבקשנו [מהאימה לבקש] מלפני המלך שיעשה מדינתנו קלניא. כך משה מבקש מלפני הקב"ה שיכנס לארץ, כיון שראה שנפלו סיחון ועוג לפניו, אמר: הרי שעה שאבקש שאכנס לארץ, לכך נאמר בעת ההיא, עכ"ל. חוזר למה שלפניו. כלומר, "בעת ההיא" מתייחס למה שמזכיר לפני כן בכתוב, דהיינו מלחמת סיחון ועוג. טעם המאמר לומר וכו'. כלומר, הטעם לאמירתו "בעת ההיא", הוא לומר לנו, שדווקא מה שאירע בעת ההיא גרם לו להתחנן, אבל לולא זאת לא היה מבקש על הדבר. בהעיר עוד. על ידי שנעיר הערה נוספת על לשון הפסוק. אמרו לאמר. זה שהכתוב אמר "לאמר", שמשמעותו הפשוטה היא, שמשה אמר לה' לומר איזה דבר. וזה דרך דרש. כי בדרך כלל בדרך הפשט "לאמר" מתפרש, שיאמר לאחרים את אותם הדברים שנאמרו לו, ולא שיאמר דברים אחרים או שיענה תשובה, ומלבד זאת, אין בפסוק שום משמעות לבקשה כזו של משה רבינו. זמן שנשבע ה' וכו'. דהיינו אחר המא המרגלים בשנה השניה שהיו במדבר. שאמר בפרשה שלמעלה. כלומר, ההתייחסות של "בעת ההיא", היא לאותה עת של הגזירה שנוכרת בפרשת דברים. וכללו למשה. וה' כלל גם את משה עצמו בגזירה.

אור החיים

שומר: גם כי התאנף ה' בגללכם³, בעת
 ההיא התחנן לה' לבטל גזירתו ולהתיר
 השבועה, כרמוז במאמר 'אתה החלוח',
 ודרשו רבותינו ו"ל לשון התרת שבועה,
 כאשר אבאר בסמוך⁴, וזמנם המאמר הוא,
 להודיעם לבל יחשדוהו שלא התפלל *אלא
 על עצמו לבטל גזירתו, ולא חש לדורו,
 והעלים עין ממנו, ותם כל הדור ההוא, לזה
 אמר *בעת ההיא פירוש קודם שנתקיימה
 הגזירה התחנן לה'. והגם שבתחילתו⁵ לא
 מצינו שלא הזכיר *אלא על עצמו *ולא עמו,
 אף על פי כן כונתו היתה בחכמה, שהתפלל
 על עצמו להתיר שבועה שעליו, ואחר כך
 יאמר לפניו לבטל גם על ישראל, ויהיה

הדבר קל להשיג, מדין *נדר שהותר מקצתו
 הותר כלו⁶, והוא אומרו: 'לאמר' פירוש *אין
 תכלית הדבר בדברים הנאמרים, *אלא לאמר
 עוד דברים אחרים, *וזה עשה בחכמה, כי
 יותר יהיה נקל להתקבל תפלתו על עצמו,
 להתיר שבועת הגזירה שעליו, *להיותו נקי
 וצדיק, מהתיר שבועת גזירת ישראל שהם
 בעלי העון, וכל דברי משה יגידו: *צדקת ה'
 עשה.

עוד נתכוון לדייק ד' תנאים הצריכין לקבלת
 תפלה, אחד שיתפלל *כעני הדופק על הפתח
 כדרך אומרו *תחנונים ידבר רש⁷, ב' שיבקש
 *ממקור הרחמים, ג' זמן התפלה, כדרך
 אומרו 'ואני תפלתי לך ה' *עת רצון⁸, ד' ד'

3 א, לו. 4 בפסוק כד. 5 י"ס שגורסים: 'שבתחיתו'. 6 נדרים טו, א. 7 משלי יח, כג. 8 תהלים סט, יד.

וזמנם המאמר הוא. הסיבה שמשם אמר להם שהתחנן דווקא "בעת ההיא" היא. אלא על עצמו.
 לאחר הארכעים שנה. בעת ההיא. לפני קיום הגזירה, ולא בתום ארכעים השנה. אלא על
 עצמו. אעברה נא וגו'. ולא עמו. כלומר, ולא על עמו. נדר שהותר מקצתו הותר כולו. לפי
 זה יוצא שרבינו הבין, שהגזירה על משה רבינו לא היתה גזירה בפני עצמה, אלא חלק מהגזירה על בני
 ישראל, שאם לא כן מה שיך לומר על ביטול גזירת משה: "נדר שהותר מקצתו", והלא זהו נדר אחר
 בכלל. ודבר זה צ"ע מנלן ומה הסברא שהכל הוא נדר אחד. ויתכן שלפי מש"כ רבינו לעיל (א, לו) עה"כ:
 "גם כי התאנף ה', ששתי הגזירות היו תלויות זו בזו עי"ש, יש מקום לומר שהן נחשבות כגזירה אחת.
 אין תכלית הדבר בדברים הנאמרים. כלומר, הדברים הנאמרים בפירוש, אינם כל מה שנאמר. אלא
 לאמר עוד דברים אחרים. אלא, כתוצאה מן הדברים שנאמרים עכשיו, ישנה עוד אמירה שתבוא בהמשך,
 והיא האמירה והבקשה על כל הכלל. וזה עשה בחכמה. בספר מאור חיים (דרשות של רבינו) בדרשה
 על פרשת ואתחנן כתב, שמשם בחר להשתדל לביטול הגזירה דווקא דווקא באופן זה, בכדי שביטול
 הגזירה על כלל ישראל יהיה גם על פי דין, ולא רק מצד החסד והרחמים. [ישמח משה]. להיותו נקי
 וצדיק. בגלל שהוא היה נקי וצדיק: נקי - כלפי שמוא, וצדיק - בעיני הבריות [מלבי"ם]. צדקת
 ה' עשה. עיין במה שביאר רבינו לקמן לג, כא עה"כ: "צדקת ה' עשה". בעני הדופק על הפתח.
 ו"ל השו"ע או"ח צח, ג: "יתפלל דרך תחנונים, כרש המבקש בפתח". תחנונים ידבר רש. במד"ר
 כאן, דרש את הכתוב הזה על משה, וז"ל: "א"ר תנחומא "תחנונים ידבר רש" - זה משה, שבא אצל
 בוראו בתחנונים". השל"ה הק' מבאר, שלשון תחנונים מורה על בקשת מתנת "חנם", וזהו הדמיון לעני
 הדופק על הפתח, המבקש מתנת חנם. ממקור הרחמים. שהוא שם הוי' ב"ה. ועיין על זה
 באריכות, בלקוטי אמרים תניא ח"א פרק מה. עת רצון. מזה שנאמר "עת רצון", משמע

דברים ג ואתחנן

אור החיים

שתהיה תפלתו מפורשת, ולא תהיה סובלת פירוש בלתי הגון, וכמעשה שהוכא במדרש⁹ *בהוא גוי וישראל וכו' וילדה בהמתו של גוי ואנס ישראל להרכיבו על כתפו וכו' ע"כ, והוא מה שנתכוון משה במאמרו כאן 'ואתחנן' ל' תחנונים, זה כנגד תנאי א', אל ה' שבקש ממקור הרחמים, זה כנגד תנאי ב', 'בעת ההיא' פירוש בעת הידועה לקבלת תפלה-שהיא עת רצון, כי מי יודע עת הרצון כמשה, ואפשר *שזה היה בעת אשר אמר לו ה': 'החל רש' ארץ סיחון ועוג, *וזה מכוון לדברי רבותינו ז"ל, שאמרו לאחר שכבש ארץ סיחון ועוג וכו', זה כנגד תנאי ג', 'לאמר' - פירוש *פירש אמריו כמצטרך, שלא יסבלו דבריו דבר בלתי הגון, זה כנגד

תנאי ד', ולדברי רבותינו ז"ל, שאמרו 'בעת ההיא' כשראה מלחמת סיחון ועוג, מעם אומרו 'לאמר', *נמשך עם 'אתה החילות', וכבר כתבתי בכמה מקומות¹⁰ כי כשאינו אומר הדיבור בלשון עצמו שאמרו, אלא כולל המכוון בלשון אחר, הוא אומר 'לאמר', פירוש: כונת המאמר היא זאת, כמו כן במה שלפנינו, אמר 'לאמר' *להעידך על זה, ויש מרבותינו ז"ל שאמרו¹¹: 'בעת ההיא' כשאמר לו¹² *לא תביאו את הקהל וגו', ויש שאמרו¹³ כשאמר לו¹⁴ *קח את יהושע וגו', ואפשר שבכל העתים התפלל, ועל כל עת מהם הוא אומר 'בעת ההיא', *ואלו ואלו דברי אלהים חיים.

9 אסתר רבה פ"ז פי"ט. 10 בראשית ג, ה; במדבר טז, כד. 11 ילקוט שמעוני. 12 במדבר כ, יב 13 מדרש רבה כאן. 14 במדבר כז, יח.

שיש שעה שהיא שעת רצון, [רש"י ברכות ת, א בד"ה עת]. בהוא גוי וישראל וכו'. במדרש שם מסופר על יהודי אחד ששבר את קרסולו באמצע הדרך, והתפלל שיזדמן לו חמור [כדי שיוכל לרכב עליו]. נזדמן לשם גוי אחד, שהלך עם אתון שזוה עתה המליטה חמור קטן, והכריח אותו להרכיב את החמור על כתפו. אמר היהודי, שדבר זה ארע לו, בגלל שלא פירש בתפלתו שיזדמן לו חמור לרכב עליו, אלא בקש סתם שיזדמן לו חמור, שזוהי בקשה שיכולה להתפרש גם כבקשה לחמור שהוא יצטרך להרכיבו על כתפו. שזה היה. כלומר, שהעת-רצון היתה. וזה מכוון לדברי רבותינו. פירוש זה, ש"בעת ההיא" מתייחס לעת רצון שהיתה בדיוק בזמן שכבש את סיחון ועוג, מכוון ומתאים לדברי חז"ל שפירשו גם הם ש"בעת ההיא" מתייחס לאותה עת של כבוש סיחון ועוג, אבל מטעם אחר. פירש אמריו. ולפי"ז מתפרש לאמר כפירושו של הרמב"ן [שמות ג, יז] וז"ל: והנכון בעיני, כי מלת "לאמר" להורות על בירור הענין בכל מקום - וידבר ה' אל משה באמירה גמורה, לא אמירה מסופקת, ולא ברמו דבר, עכ"ל. נמשך עם אתה החילות. כלומר, התחננתי אל ה' - "לאמר אתה החילות". וכוונת דבריו כמו שמבאר רבינו בהמשך, שלא אמרתי בפירוש את המילים "אתה החילות", אלא שהמשמעות מדברי התחנונים היתה משמעות של "אתה החילות". להעידך על זה. להעיד את תשומת לבך, שהדברים לא נאמרו בפירוש, אלא נאמרו דברים אחרים שמהם היה אפשר להבין את המסר של "אתה החילות". לא תביאו את הקהל. אחרי מי מריבה. קח את יהושע. שאז נאמר לו כמפורש, שיהושע הוא זה שיכניסם לארץ. ואלו ואלו דברי וכו'. עיין בספר עבודת הקדש להחיד"א [ח"ג פרק כג], שמבאר את הענין באריכות ע"פ דרך האמת.

כד אֲדַנִּי יְהוָה אֶתָּה הִחַלְוֹתָ לְהִרְאוֹת
 אֶת־עַבְדְּךָ אֶת־גְּדֹלְךָ וְאֶת־יָדְךָ
 הַחֲזִקָה אֲשֶׁר מִי־אֵל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ
 אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה כַּמַּעֲשִׂיךָ וּכְגִבּוֹרְתֶךָ:

כד כִּי יְיָ אֱלֹהִים, אֶתְּ שְׂרִיתָא
 לְאַחֲזָאָה יְת עַבְדְּךָ, יְת
 רְכוּתְךָ, וְיְת יָדְךָ
 תְּקִיפְתָא, דְּאֶתְּ הוּא
 אֱלֹהָא דְשָׁכִינְתְּךָ בַּשָּׁמַיִם
 מְלַעֲיֵלָא וְשְׁלִיט בְּאָרְעָא,
 לִית דְּיַעֲבִיד פְּעוּבְדְּךָ

רש"י

עולם (ספרי טז). החזקה. שאתה כונש נרממים
 את מדת הדין בחזקה (טז). אשר מי אל וגוי.
 איך דומה למלך נשר ודס, שיש לו יועצין
 וסנקטורין, המנמיין צידו כשרוצה לעשות חסד
 ולעבור על מדותיו, אתה אין מי ימחה צידך אם
 תמחול לי ומצטל גזירתך (ספרי טז). ולפי פשוטו:
 אתה החלום להראות את עצדך, מלחמת סימון
 ועוג, כדכתיב: ראה החילומי חת לפניך (לעיל ב,
 ג), הראני מלחמת שלשים ואחד מלכים.

(כד) ה' אלהים. רחום גדין. אתה החלום
 להראות את עבדך. פתח להיות עומד ומחפלת
 לע"פ שנגזרה גזירה, שאמרת לי: ועמה הניחה
 לי (שמות לב, י), וכי תופס הייתי צך, אלל לפתוח
 פתח, שכי היה תלוי הדבר להמפלל עליהם (ספרי
 טז), כמו כן הייתי סבור לעשות עכשיו: את
 גדלך. זו מדת טובך (טס פינחס קלד), וכן הוא
 אומר: ועמה יגדל נל כח אדני (במדבר יד, יז).
 ואת ידך. זו ימיןך, שהיא פשוטה לכל צאי

1234567 n"ה

אור החיים

אלהים, רש"י ז"ל פירוש ו"ל: 'אדני אלהים
 רחום בדיון' ע"כ, וראיתי לרמב"ן שכתב על
 דבריו ו"ל: 'ולא השגיח הרב כי השם
 הראשון כתוב באל"ף דל"ת והשני כתוב
 ביו"ד ה"א וכו'" ע"כ, ואני אומר שלא נתכוון
 רש"י על שם אדנות, אלא על שם הויה,

(כד) אדני ה'. אומרו 'אדני', על דרך מה
 "שאמר עלי 15: "אדני הוא הטוב בעיניו
 יעשה', פירוש, שהפסד העבד והצלחתו, היא
 נוגעת לאדונו, וכיון שכך, הטוב בעיניו יעשה
 ודאי, "והוא אומרו 'אדני', פירוש: "הצלחתי
 וטובתי לך הוא, ואומרו "הויה" בניקוד

15 שמואל-א ג, יח.

(כד) אומרו אדוני. בדרך כלל כשפנה משה רבינו אל ה', הוא היה אומר שם הוי' ולא את שם
 האדנות, וא"כ קשה, מדוע כאן אמר את שם האדנות. שאמר עלי. לאחר ששמע את נבואת
 שמואל, על הרעה הצפויה לביתו. אדני הוא וכו'. וכפי שפירשוהו במדרש רבה, שעלי אמר: "הוא
 ה' ארון הוא מר הוא הטוב בעיניו יעשה", דהיינו: "הוא הארון שלנו", והארון בודאי יעשה לעבדו אך
 טוב, כי הרי כל מה שקורה לעבד: הצלחה או כשלון, נוגע ישירות לארון. והוא אמרו אדני.
 כלומר, וזה מה שפתח משה כאן את תחנוניו בלשון אדנות. הצלחתי וטובתי לך הוא. כיון שאתה
 הוא הארון ואני עבדך, הרי כשאני מבקש על טובתי, מבקש אני בעצם על טובתך. הוי' בניקוד
 אלוהים. יש כאן שינוי מדרך הכתיבה בכל התורה כולה: בכל התורה כולה מנוקד שם הוי' בשו"א

6

כה **אֶעֱבְרָה-נָא וְאֶרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַזֶּה הַטּוֹב**
 וְכַגְּבֹרֹתָי: כה אֶעֱבֹר
 קָצַן, וְאֶחָזִי יַת אֶרְעָא
 טְבַתָּא, דְּבַעֲבָרָא דִּי-יַרְדֵּנָא,
 טוֹבָא טְבָא, הַדִּין וּבֵית

וגלגלון L:

רש"י

(כה) אעברה נא. אין נא אלא לשון בקשה (ספרי פינחס קלד). והלגלגון. זה ציט המקדש
 (כרכות ט, א). ההר הטוב הזה. זו ירושלים (סס; יומא לט, ג).

אור החיים

החילות, שהוא התיר לו שבועתו כשנשבע ליתרו, הגם שלא היה חפץ להתיר, *והראיה ששבעת ימים ה' אמר לו: 'לכה ואשלחך אל פרעה'²⁴, והוא לא היה רוצה מאיזה טעם שיהיה, ונשא ונתן ה' עמו, עד שנתרצה לדבר מצוה, *והלך והתיר נדרו, וכמו כן יתיר ה' שבועת גזירת משה, והגם שאין כאן פתח, יש כאן דבר מצוה *להראותו את הארץ הטובה, כאומרו אעברה נא ואראה וגו', ואם תאמר, מה דמיון *דין שכתב

רמב"ם לשאלת משה, כי דין רמב"ם *המתיר הוא המקיים המצוה, ולזה מתירין לו, אבל מה שלפנינו ה' נשבע, ובהתרתו - *משה הוא שעושה מצות הליכת הארץ, לזה דקדק משה בדבריו ואמר 'את עבדך', וידוע, כי *מה שקנה עבד קנה רבו.

(כה) אעברה נא ואראה וגו'. צריך לדעת כוונת *אומרו 'נא', גם למה הוצרך לומר 'ואראה' וגו', הלא כשיעבור - *הענין מעצמו מובן *שיראה וכו', ואולי שנתכוין להשיב

24 שמות ג, י.

ושקיים שבועה זו גורם לעבירה ולקטטה, פותחין לו פתח, ונושאים ונותנים עמו בדבר, ומודיעין לו דברים שנורמת שבועתו, עד שיתנחם, אם ניחם בדבריהם - מתירין לו, ואם לא נחם ועמד במריו, הרי זה יקיים שבועתו, עכ"ל. והראיה. כלומר, וראיה לזה, שמושה עצמו לא היה רוצה להתיר את הנדר. והלך והתיר נדרו. הקב"ה התיר את נדרו של משה ליתרו, לצורך דבר מצוה של גאולת ישראל, אע"פ שלמושה עצמו לא היה שום פתח. להראותו את הארץ הטובה. ובעצם ראייתה של ארץ ישראל ומקום המקדש יש דבר מצוה, כמו שביאר בכלי יקר וו"ל: ונקרא המקום [הר המורה] "ה' יראה", על שם שכל הרואה המקום הקדוש ההוא בראיה לחוד, קני שלימות נפשו, ונתלבש ברוח קדושה וטהרה, כי מלך ביופיו תחונה עיניו. כי כדרך שבא לראות שמה כך בא ליראות, עכ"ל. דין רמב"ם. ברין המוזכר ברמב"ם. הפתיר. כלומר, זה שמתירים לו. משה הוא שעושה וכו'. כלומר, לא ה' [שלו הותר הנדר] כביכול עושה את המצוה, אלא משה שלא נדר כלל. מה שקנה עבד קנה רבו. בפשטות, כוונת רבינו לומר, שגם ברוחניות אומרים: "מה שקנה" וכו'. לפיכך, כל מצוה שיעשה משה, היא כביכול קנינו של הקב"ה, ונחשב שהמצוה היא צורך גבוה.

(כה) אומרו נא. שיטת רבינו שבדרך כלל "נא" מתפרש "עכשיו" או "עתה", וא"כ אין זה מובן מדוע בקש לעבור דווקא באותה עת. הענין מעצמו מובן. מובן מאליו. שיראה וכו'. שהרי מי שעובר בארץ, מן הסתם גם רואה אותה.

7

מדרש רבה

עם כל המפרשים

כמבואר בשער השני

יוצא לאור

במהדורה מפוארת ומשוכללת

משלב את שני המדרשים המפורסמים
מהדורת דפוס וילנא ומהדורת עץ יוסף
ליצירה חדשה ומהודרת

כרך 1
דברים
איכה וקהלת

הוצאת ספרים ח. וגשל ירושלים
פעיה"ק ירושלים תובב"א

חידושי הרד"ך

י מלאך שממונה על הכרזה אכריזא שמו בצל. ונעלו כל שערי רקיע בו. וראה דרמיו במקרא (איוב שם) יסגר על איש ולא יפתח ואין איש אלא משה. חמש מאות וחמשה עשר פעמים. כמנן שירה ועתיק רפ"ב הגנין (י"ב). פו עשהו מאמינים בו. כמ"ש (דברים א) וברטנ היה אצמם מאמינים. וכן בים שנעשו ה' כחות ואיל משה התרבו בו ופעל שאח"כ כתיב ויאמנו בה' כו. וכ"ז על די השתוללות משה (תקן בזה מ"ש חתלה וכן לא יאמנו ל') כמ"ש בלקטו בסדר על מקרא דלכל המורא הנחל אשר עשה משה לעיני כל ישראל. ששמה עשה זה שכן כלם לראות מורא הנחל זו נלוו לראותה כיס ומכ"ז כמ"ש ראתה שפחה על היס כו. פו שקבעתי להן תורה כצ"ל.

ליקוטים

אלא אשר בידו. כלומר אשר לוקח בידו גפש משה וע"כ מודיעות בתפלתו ועושה שניים כעולם. בכל שעה ושעה שהיה ממונה מיוחדים איש איש על פעולה מיוחדת ומשה כיון בסלם כפי ידעוה הנחלה אך שגור שלא יקבל תפלתו. ואין רעש אלא זיעה. הלשון הזה מורגל בפי חכמי התלמוד מועת צפני החיות ויש לתת בה ציור כי הנה הויעו היא באה מרוב החום אשר בקרבם ולכן יוצא ונקיע נקבים הרקים וממנה יוצא סותר היתם ברמזים רקים וכן נעיינו ג"כ למעלה כשיתרבה השפע בעולמות העליונים או מוצא מקום להריק לספחה בצמ נקבים רקים בכדי שיהיה ביכולת התחתונים לקבלם והנה הרעש בא מהתעוררת הנחלה המתהווה שמה ונעשה ממנה זיע להוריק לספחה ובסו עיד משל מרוב הריצה בא הויעה. והנה יחזקאל לא השיב רק מהויע שיצא מהרעש והרעש בא ע"י הנחל זה משה וכן שיחזקאל ראה זאת ומה לו אצל משה יחנן שיחזקאל ראה והשיגו הרעש שתהו גדול כמו שהרעיש משה ביסוד שהוא היה גדול מאוד הן זה מאוד (אשד החזקים). שהיתה תפלתו מעין שם המפורש. והנה בתפלתו כשם המפורש ע"ש יתור הכתוב דהילל ואתחנן ר' אליהם וטו. ופירש ואתחנן אל ה'ה ביה חו רב בעת ההיא בגדל הצרעה ובשם המפורש שלמד אותו הרב וסופר של בני סרום והיו בקבלה שכן שמות המלאכים שהביאו והביאים ועם השוראלי כמכל וע"ז הורש ואשמע אחרי. מה קול גדול כאיש משה שהוא גדול. ולמד ע"י רעש דכפי שבו יוציא שם רב הסופר משם רעש כרדושו האב. וכל מלאכי מעלה כיון שראו שלא נשא הקב"ה עכו"ם פנים למשה רבינו ע"ה אעפ"י שהוא עכור ואוהבו נאמן ביותו קדשו את שמו הגדול לאמר ברוך כבוד ה' [נשמתי חסד].

השבועה לא הוצרך עוד לגזירה. אשר בידו נפש כל חי. דורש שבפסוקים אלו מרומז שנודעו סודי בראשית כמ"ש ואולם שאל נא כהמות ותורך ועוף השמים ויגד לך או שיח לארץ ותורך ויספרו לך רגז הים הרי שהיה זעזוע בכל מעשה בראשית עד ששאלו זה לזה מה יום מיומים עד שהשיבו מי לא ידע בכל אלה כי יד ה' עשתה זאת ועם מי פירוש הפסוק על פי גז"ש אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש זה משה ומ"ש בשר יכואר כמ"ש בשגם הוא בשר ודרשו ב"ר פרשה כ"ו סוף סי' ו' בשגם חשכון משה ורבנן מיתיה לה מהכא והיו ימיו מאה ועשרים שנה ומשה חי מאה ועשרים שנה הרי שגם תיבת בשר מרמוז על משה ע"פ גז"ש שעי' נפשו ורוחו שבא קצה היה כל הרעש הזה בסדרי בראשית ומ"ש שמא הגיע צבינו וכ"ו מרומז כמ"ש מי לא ידע בכל אלה היינו אלה תולדות השמים והארץ כי יד ה' עשתה זאת ועתה רוצה לחדשם ולעשותם מחדש ולזה היה כל החרדה הזאת לזה השיב אשר בידו נפש כל חי פי' שיחזיקם בידו ולא יכלה אותם וכמ"ש מכילתא בשלח פסוק נטית ימינך וי"ל ד"א נטית ימינך כשהקב"ה נוטה ידו הרשעים כלים מן העולם שנאמר ויט ידו וגו' ויאבד את אשור וכה"א וה' יטה ידו וכשל עוזר ונפל עוזר וכשמחזיקים בידו הם חיים ומתקיימים שהיו מתיראים שלא יטה ידו אלא כל הרעש הזה על ידו ורוח כל בשר איש זה משה. הכריו בכל שער. שהרי אנו רואים שלא נתקבלה תפלתו הרי שהכריו שלא תתקבל ומ"ש בכל שער ובכל כ"ד כמ"ש שופטים ושוטרים תתן לך בכל שערך ומלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע. לעלות הרקיע. בילקוט כאן הגירסא לעלות לרקיע. ואשמע אחרי קול רעש גדול. שתיבת אחרי מיותר וגם רעש של פסוק זה מיותר שהרי מבואר בפסוק הסמוך וקול כנפי החיות וקול

ברוך הוא לחדש את עולמו, אלא (איוב י"ב י) אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש, ואין איש אלא משה שנקאמר (במדבר י"ב ג) והאיש משה ענו מאד מפל האדם אשר על פני האדמה. מה עשה הקדוש ברוך הוא באותה שעה, הכריו בכל שער ושער של רקיע ורקיע בכל בית דין ובית דין שלא יקבלו תפלתו של משה ולא יעלו אותה לפניו מפני שנתחם עליו גזר דין. אותו מלאך שקמנה על הקרזה אכרזיאל שמו. באותה

אלא אשר בידו. כלו אשר לוקח בידו גפש משה ועל כן מודיעות בתפלתו ועושה שניים כעולם. [אכרזיאל כצ"ל. וכ"ה בילקוט פ וילך]. שממנה על הכרזה אכרזיאל לשמו כצ"ל. וכ"ה בילקוט. ונעלו כל שערי רקיע. ואפשר דמרומו [כמקרא איוב שם] יסגר על איש ולא יפתח. ואין איש אלא משה. [ובקשו לעלות הרקיע. משמע שמלאכי השרת בקשו לעלות. ובספר פטירת משה הגירסא שנתנה לשבח [מתנות כהונה].] [ובקשו לעלות הרקיע. ה"ג ובקשה לעלות לרקיע [פי' התפלה] ספני שקול תפלתו של משה היתה דומה לחריב. וכ"ה בילקוט פ וילך]. ואין רעש אלא זיע. הלשון הזה מורגל בפי חז"ל מועת כנפי החיות. שאין לפניו משה פנים. כי נעלם משפט הנהגתו יתב מדוע פעם מקבל תפלת האדם ופעם לא יועיל בשום אופן. תקפיו. כמנן שירה. וע"י תוס' רפ"ב הרגינה.

שעה קרא הקדוש ברוך הוא בבהלה ואמר להם למלאכי השרת רדו בבהלה ונעלו כל שערי רקיע שגבר קול התפלה כלפי מעלה. ובקשו לעלות הרקיע מפני קול תפלתו של משה, שהיתה תפלתו דומה לתרוב שהוא קורע וחותר ואינו מעכב, שהיתה תפלתו מעין שם המפורש שלמד מן יגזגאל רב וסופר של בני מרום. על אותה שעה הוא אומר (יחזקאל ג י"ב) ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד ה' ממקומו, ואין רעש אלא זיע, ואין גדול אלא משה שנקאמר (שמות י"ג א) גם האיש משה גדול בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני העם. מהו ברוך כבוד ה' ממקומו. בשעה שראו גלגלי מרכבה ושרפי להכה שאמר הקדוש ברוך הוא לא תקבלו תפלתו של משה ולא נשא לו פנים ולא נתן לו חיים ולא הכניסו לארץ ישראל, אמרו ברוך כבוד ה' ממקומו, שאין לפניו משה פנים לא לקטן ולא לגדול. ומנין שהתפלל משה באותו הפרק חמש מאות וחמשה עשר פעמים, שנקאמר (יברכם ג נג) ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר, ואתחנן בגימטריא הכי הו"ו. באותה שעה אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבובו של עולם גלוי נידוע לפניך גיעי וצערי שנגשערת על ישראל עד שיהיו מאמינים לשמך, פמה צער נצטערתי עליהם במצות עד שקבעתי להן תורה אלא על רעש וזיעה של העולם.

מתנות כהונה

אכרזיאל גרסין. ובקשו לעלות. משמע שמלאכי השרת נקשו לפנות וכמפר פטירת משה רבינו הגירסא שנתנה לשנת. ה"ג בילקוט ואין רעש אלא זיע. ה"ג בגלגלי מרכבה ושרפי להבה שאמר הקב"ה לא תקבלו תפלתו של משה. ה"ג בילקוט לארץ ישראל אמרו ברוך כו. עד שקבעתי להן נמקין.

שְׁנֵי לוֹחֹת הַבְּרִית

המנוקד והמפואר

על חמשה חומשי תורה,

הנקרא

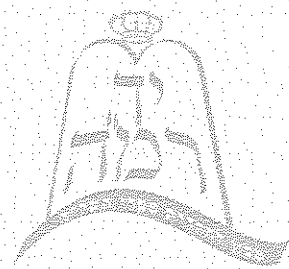
תורה שבכתב

עם הגהות החיד"א

תורה שבעל פה

כללי הש"ס

עשרה הילולים

אה"ח 1234567

אמרות טהורות, מפנינים יקרות, חבור על שתי תורות,
בכתב וכפה מסני מסורות, ערוכות וסדורות, מהגבור בגבורות,
איש אלהי בוצינא קדישא מרא דארעא דישראל,
החכם השלם בכל מדות וחכמות גלויות וסתומות,
הגאון אשר שפעת יפעת אור תורתו,
זרח בכל התפוצה, מקצה אל קצה,
כבוד מזהר"ד ישעיה במהר"ר אברהם הלוי זצ"ל
מומשפחת הורוויץ, הספון וטמון
במנוחתו בארעא קדישא
ונשמתו בגני מרומים תחת כורסיה דעתיקא קדישא

אצר התכנה

מהדורה מחודשת מפוארת ומושלמת כלולה במעלות:
מנוקדת, תיקוני שגיאות ושיבושים, פיסוק מלא,
תרגום מאמרי הוה"ק, מלואים והשלמות,
הערות וביאורים, פיענוח ראשי תיבות, תוכן העניינים מראה מקומות וציורים,
קונטרס מפתחות, ועוד מעלות רבות כאשר עיניכם תחוינה מישרים

במהדורה הנכבדת (תשע"ח)

נוספו הרבה הערות חדשות,

נוסף להערות שהוספו למהדורת תשע"ה - תשע"ו

ומופיעים בסוף כרך א'

נערך ונסדר מחדש בעהשית ע"ו

מאיר כ"ץ

מפעל השל"ה השלם - מכון "יד רמה"
חיפה

שנת שני לוחות הברית (תשע"ח) לפ"ק

מקדשנו. מכל מקום אף שסתם תפלתנו כתיב (איכה ג. ח) 'שתם' בשי"ן וקרינון בסמך, ושתם בשי"ן פרושו פתוח, כמו 'שתם העין' (במדבר כד. ג), ובלשון המשנה (עבודה זרה סט א) (ער) [כרי] שישתום, [ויסתם] ניגוב, כלומר, אף על פי שסתם, פתוח הוא קצת להתפלל אל ה' דרך ארץ ישראל, ולשלח התפלה דרך שער השמים כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות ל א).

כו. וזאת מלפנים בישראל, שהיה הקדוש ברוך הוא מתאנה לתפלתן של ישראל, ועל פן היו עקרונת באבות ובאמהות כרי שיתפללו (יבמות סד א). וזה היה בארץ הקדושה, כי שם חפץ השם יתברך בתפלה, כי התפלה מתעורר וגורם יחוד השם למעלה כמבאר ליודעי חזן, והתפלה נעשית עטרה, פי ארץ הקדושה היא ארץ אשר ה' דורש, חלק ה'. אבל דבר זה לא שיק בחוץ לארץ שהיא ארץ העמים תחת ממשלת השרים, ומה חשק יהיה להקדוש ברוך הוא בתפלתם לעשות חבור למעלה, כי אז יתערב זר בתוכו שהוא השר החיצוני אשר תחתיו יושב המתפלל. על פן זאת העצה היעוצה לשלח התפלה לארץ ישראל, ומשם לירושלים, ומירושלים לבית המקדש, ומבית המקדש למקום קדש קדשים, ומשם לשער השמים כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות ל א). וזהו ענין ישראל שבחוץ לארץ עובדי זרה בטרהה הן (עבודה זרה ח א), כי בעונותינו הרבים הם יושבים תחת רשות השרים שהם אלהי העמים עבודה זרה, אבל לפן של ישראל לשמים. והארץ בזה הפרדס (שער ח' פ"ב) וגם אני הארכתי בזה במקום אחר (פרשת בשלת אות יא-יד).
אוצר התכמה

76

כו. אשר בזה מובן ענין פלפול רחל ועקב, הבה לי בנים' (בראשית ל א), ויחר אף ועקב ברחלי' (שם שם, ב). ולכאורה יש לתמה, מה חרי האף הזה, והלא רחל במה שאמרה 'הבה לי בנים' שאלה כהגן, כי פונתה היתה שיתפלל עבודה. ואיך הבין ועקב קשית התלמוד למה היו האבות והאמהות עקרות, כי עשה השם יתברך זה שהתאנה לתפלתן, וכודאי ידע ועקב כל זה, ואם פן למה חרה אפו. אלא הענין, ועקב אמר לרחל (שם) 'אשר מנע ממך פרי בטן', כלומר, אין הפונה שמתאנה לתפלה אלא

המניעה הוא ממך, מצד אינה ענש שאת(ה) עקרה. דאין לך לומר שהוא בעבור שמתאנה להתפלה, שזה אינו שיק אלא הדר בארץ שהיא חלק ה', אבל אנחנו עתה בחוץ לארץ שהיא תחת ממשלת השרים, כודאי לא מתאנה להתפלה. וזהו כמו שאמר (שם) 'התחת אלהים (אנחנו) [אנכי]', כלומר, אין אנחנו יושבים תחת חלק ה' שהיא ארץ ישראל. השיבה רחל, אני אכניס צרה לביתי, הנה ישראל בחוץ לארץ עובדים עבודה זרה בטרהה (עבודה זרה ח א), פי לבס לשמים, אבל מכניסים צרה לבית, פי בעונותינו הרבים מפסיק ביניהם הצרה שהיא הקלפה 'צרה כהתפנס' (ישעיה כח, כ). ורמו דבר זה בפתיחה דאיכה (פתיחתא דאיכה רבה, ס"ב) על 'צרה כהתפנס', והוא כמכניס צלם בהיכל. אבל היא לנו לאנס, פי גלינו מעל שלחן אבינו בעונותינו הרבים. מכל מקום שערי דמעות לא נגעלו (ברכות לב ב), והתפלה בוקע ועולה דרך ארץ ישראל כו' עד דרך הנכון עד השמים. כן אמרה רחל, אף על פי שאנחנו בחוץ לארץ תועיל התפלה בזכות זה שאכניס צרה לביתי, יראה ה' בעניי ויקבל התפלה, אף על פי שהיא כהכנסת צרה לבית, תבוא עד שער השמים.

L

כח. גחזר לענינו, לאחר המראה הגדול הזה של הסלם, היה ועקב אבינו חושב מחשבות ומתדבק בתכלית הנצחית האחרון, שהוא בית המקדש האחרון ועולם הבא, וזהו ייחד [ועקב] נדר' (בראשית כח, ב). כתבו המקבלים (זהו ח"ב דף צ"א ע"ב ודף קט"ו ע"ב; ריקאנטי וציוני ריש פ"י מטות; פרדס רמונים שער כ"ג פ"ד ערך נדר) פי הנדרים הם בסוד ספירת בינ"ה. וסימנך 'נדר' ג' ד"ר, פי הבינה היא ג' שערים. עוד האריכו המקבלים להודיע, פי הנאלה העתידה היא מצד הבינה, בסוד (ואגאלך) [ויגאלתיך] אנכי' (רות ג, יג), הרומז לבינה, פי בינה היובל הגדול המוציא לחרות.

כט. 'אם' יהיה אלהים עמדי וגו' (בראשית כח, ב), 'ויהי ה' לי לאלהים' (שם שם, כא). ויש לתמה, איך אמר לשון 'אם' המורה על תנאי, וכי חס ושלום ועקב אבינו קבל האלהות בתנאי ובלשון אסמכתא. פי כל 'דאי' לא קני כמבאר בתלמוד (בבא

תלמוד
ירושלמי

מסכת ראש השנה

עם פירוש
רב ירושלים

פה בני ברק תוכבי"א
כשנת
דברו על לב ירושלים וקראו אליה
לפ"ק

לנצוח יריב. דריש מדכתיב (תהלים קג ט) לא לנצח יריב ולא לעולם יטור והיה לו לכללם לא לנצח יריב ויטור אלא הכי קאמר לא לנצח אחרים יריב אלא מריב שינצחו הבריות אותו (קה"ע): ה"ג אמר ר' לעזר פרא. כלומר הקדוש ברוך

ממעט בכבודו יותר משרי בשר ודם: פרא. מלשון מיעוט: בסיליוס. מלך: או נימוס. בעל דת: או גריפות. סופר (ערוך): ה"ג בנוהג שבעולם מלך בשר ודם גזור גזירה רצה מקיימה רצה אחרים מקיימים אותה. שמושלים אלו, כשגזורים גזירה אם רצו מקיימין אותה בעצמן, ואם לא רצו לקיימה בעצמן גזורים רק על אחרים שיקיימו הגזירה: אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן אלא גזור גזירה ומקיימה תחילה. אבל הקדוש ברוך הוא כשגזור גזירה מקיימה תחילה בעצמו ואחר כך גזור על אחרים: מאי טעמא. כלומר, מנלן: (ויקרא כב ט) ושמרו את משמרתני אני ה' אני הוא ששימרתני מצותיה של תורה תחילה. ודריש מלשון משמרתני דמיירי בשמירת הכהן מאכילת קדשים בטומאה משמרת שכביכול שמר תחילה שנוהר מלהיכנס למקום טומאה כדדריש במכילתא (בא) וידבר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים וגו' מחוץ לכרך כדי לא ליטמות מגוללי מצרים (יפה מראה): אמר ר' סימון כתיב (ויקרא יט כב) מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מא'קיקך אני ה'. ודריש מלשון אני ה': ה"ג אני הוא שקיימתי עמידת זקן תחילה. דכתיב (בראשית יח כב) ואברהם עודנו עומד לפני ה', ותיקון סופרים הוא שה' המתין לאברהם כדאמרינן במדרש (בראשית רבה מט יב, שמת רבה פרק ה טו, ויקרא רבה יא ח, וכן מובא בירושלמי

לנצוח יריב. א"ר לעזר פרא בסיליוס או נימוס או גריפות. בנוהג שבעולם מלך בשר ודם גזור גזירה רצה מקיימה רצו אחרים מקיימים אותה אבל הקב"ה אינו כן אלא גזור גזירה ומקיימה תחילה מאי טעמא ושמרו את משמרתני אני ה' אני הוא ששימרתני מצותיה של תורה תחילה. א"ר סימון כתיב מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלהיך אני ה' אני הוא שקיימתי עמודת זקן תחילה. א"ר סימון כתיב גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים וגו' ר' חמא בי ר' חנינה ור' הושעיה חד אמר אי זו אומה כאומה הזאת בנוהג שבעולם אדם יודע שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו שאינו יודע שיש לו ישראל אינו כן אלא לובשים לבנים ומתעטפין לבנים ומגלחין זקנם ואוכלין ושותין ושמתים יודעין שהקב"ה עושה להן ניסים. וחורנה אמר אי זו אומה כאומה הזאת בנוהג שבעולם השלטון אומר היום והלילות אומר למחר הדין למחר ודאי שומעים בקול השלטון: אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן אמרו בית דין היום ראש השנה הקדוש ברוך הוא אומר למלאכי השרת העמידו בימה. מקום לדון שם: יעמדו סניגורין יעמדו קטיגורין. כדכתיב וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו וגו' אלו מלמדים זכות ואלו מלמדים חובה לפי שמלכותא דרקיעא כעין מלכותא דארעא וכן עושין בדין: שאמרו בני היום ראש השנה. שבת דין אמרו היום ראש השנה: נמלכו בית דין לעברה לעברה וכשאתר כך נמלכו בית דין לעבר החודש ונמצא ראש השנה חל למחר: הקדוש ברוך הוא אומר למלאכי השרת העמידו בימה יעברו סניגורין יעברו קטיגורין שנמלכו בני לעברה למחר מ"ט כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב אם אינו חוק לישראל כביכול אינו משפט לאלהי יעקב.

כאומה הזאת. שקרובים לה' ובטוחים שיעשה להם ניסים: בנוהג שבעולם אדם יודע שיש לו דין. אצל המלך: לובש שחורים ומתעטף שחורים. לובש ומתעטף בגדים שחורים: ומגדל זקנו. ואינו מיפהו: שאינו יודע האיך דינו יוצא. ומחמת פחד הדין עושה כן: אבל ישראל אינו כן אלא לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם ואוכלין ושותין ושמתים יודעין שהקדוש ברוך הוא עושה להן ניסים. ועושין כן לפי שבוטחים בה' שיעשה להם ניסים ויוציא דינם לאור אפילו אם אינם ראויים [כב]: וחורנה אמר. ואיך מפרש: אי זו אומה כאומה הזאת. שקרובים לה': בנוהג שבעולם השלטון אומר הדין היום והלילות אומר למחר הדין למחר ודאי שומעין לאור השלטון: אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן אמרו בית דין היום ראש השנה הקדוש ברוך הוא אומר למלאכי השרת העמידו בימה. מקום לדון שם: יעמדו סניגורין יעמדו קטיגורין. כדכתיב וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו וגו' אלו מלמדים זכות ואלו מלמדים חובה לפי שמלכותא דרקיעא כעין מלכותא דארעא וכן עושין בדין: שאמרו בני היום ראש השנה. שבת דין אמרו היום ראש השנה: נמלכו בית דין לעברה לעברה וכשאתר כך נמלכו בית דין לעבר החודש ונמצא ראש השנה חל למחר: הקדוש ברוך הוא אומר למלאכי השרת העמידו בימה יעברו סניגורין יעברו קטיגורין שנמלכו בני לעברה למחר מ"ט כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב אם אינו חוק לישראל כביכול אינו משפט לאלהי יעקב.

→

דין של מעלה תלוי בקביעת ראש השנה בבית דין של מטה: (תהלים פא ה) כי חק לישראל הוא משפט לא'קיקי יעקב. ומיירי בראש השנה דכתיב לעיל מיניה (שם ד) תקעו בחודש שופר וגו': אם אינו חוק לישראל כביכול אינו משפט לא'קיקי יעקב. והכי דריש אם קבעו ישראל חק

פרא צ"ל פרא (פנ"מ, יפה מראה) ° רצו צ"ל רצה (פנ"מ) ° עמודת צ"ל עמידת (שנויי נוסחאות) ° ומי צ"ל כי מי (יפה מראה, שנויי נוסחאות) ° חקים ומשפטים צדיקים צ"ל אלקים קרובים אליו (יפה מראה, שנויי נוסחאות)

דף 1: לב ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה ירושלים יב

קידוש החדש יהא משפט לאלקי יעקב, אבל אם אין בית דין מקדשין את החדש אין דנים בבית דין של מעלה, וכן דריש בבבלי (ראש השנה ח:): ר' קריספא בשם ר' יוחנן. דרש (וכן הוא ברבדים רבה ואתחנן טו) אהא דכתיב (ויקרא כג ב) אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש אלה הם מועדי ואלה מועדי ה' מיותר דכתיב אלה הם מועדי: לשעבר אלה מועדי ה' קודם שנמסר קידוש החדש לישראל היו המועדות והעיבורים כפי סדר מהלך הלבנה והמזלות אשר ברא ה' לפיכך נקראו מועדי ה' כדכתיב (בראשית א יז) והיו לאותות ולמועדים וגו': מיכן ואילך אשר תקראו אותם. ולאחר שנתנה מצות קידוש החדש לישראל תלויים בקריאתם ודריש אשר תקראו אותם קרי אתם: אמר ר' איצא אם קריתם אותם הם מועדי ואם לאו אינן מועדי. ודריש ליה אם קריתם אתם שקדשו בית דין את החדש אלה הם מועדי ואם לאו אינם מועדי. להודיע חיבת ה' לישראל שמסר המועדות לישראל באהבתו אותם, הקדוש ברוך הוא ומלאכי השרת תלויים בקביעת החדש של ישראל כדאמרינן לעיל (יפה מראה): אמר ר' סימון כתיב (תהלים פ ו) רבות עשית אתה ה' אלקי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו לשעבר רבות עשית. שער מתן תורה היה הקדוש ברוך הוא קובע חדשים וראשי שנים: מיכן והילך נפלאותיך ומחשבותיך אלינו. שממתן תורה ואילך מסרן

ביד ישראל, ולפי שכראש השנה מתחדשים גזירות ודברים נפלאים כמו שנאמר ועל המדינות בו יאמר איזו כו' לשלום ואיזו כו' קראם נפלאותיך ומחשבותיך: אמר ר' לוי. משל: למלך שהיה לו אירלוגין. שעון המורה שעות היום: כיון שעמד בנו מסרה לו. המשיל בחינת קביעת החדשים שנמסר לישראל לשעון: אמר ר' יוסה בר חנינה. משל: למלך שהיה לו שומרה. מקום שמירה בכרם שבו עומד השומר כדי להסתכל ולשמור כל הכרם: כיון שעמד בנו מסרה לו. ולפי שה' צופה ומביט מיקרי כל השנה מראש השנה דימה אותה לשומירה בכרם שמסתכל משם על כל הכרם ותלאם בקביעות החדש של ישראל: אמר ר' אחא. משל: למלך שהיה לו טבעת כיון שעמד בנו מסרה לו. וכיון שה' גזור דין בראש השנה דמהו לטבעת שחותמים בה גזירת המלך: אמר ר' חייא בר בא. משל:

לנגר שהיו לו כלי נגרות. כלי אומנותו לתקן כלי עץ: כיון שעמד בנו מסרה לו. ודימה לאומן לפי שכראש השנה נברא העולם וכו' מתחדש הבריאה בכל שנה: אמר ר' יצחק. משל: למלך שהיו לו אוצרות כיון שעמד בנו מסרה לו. והמשילו לאוצר לפי שכראש השנה הקדוש ברוך מחלק מזון לכל בריותיו כדאמרינן בבבלי (ביצה טו.) מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה: ורבנן אמרי. משל: לרופא שהיה לו נרתיק ש' רפואות כיון שעמד בנו מסרה לו. ולפי שנתן הקדוש ברוך הוא לישראל ראש השנה כדי שיתעוררו לתזור מדרכם הרעה מאימת הדין ועל ידי זה יזכו לחיים המשילו לנרתיק של רפואות כי החוטא ישוב ורפא לו (יפה מראה): ובראש השנה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון. פיסקא דמתני: ר' אחא אמר כהדין דירין. ר' אחא מפרש כבני מרון ככבשים הנכנסים לדיר ויוצאים בפתח קטן שאין שנים יכולים לצאת כאחד: ורבנן אמרי כהדא במגניסין. מקום צר ואין שנים יכולים לילך שם זה בצד זה, אלא הולכים אחד אחרי השני (קה"ע): מה טעמא. כלומר, מנלן דבראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון: (תהלים טו טז) היוצר יחד לבם המבין אף כל מעשיהם. וכיון דכבר כתיב היוצר יחד לבם סיפא דקרא המבין אל כל מעשיהם מיותר: אמר ר' לוי היוצר יחד לבם כבר הבין את כל מעשיהם. אלא הכי דריש היוצר שרואה יחד לבם כבר הבין את כל מעשיהם מראש השנה (יפה מראה) [כג]: אמר ר' לעזר בנוהג שבעולם מה נוח ליוצר הזה לעשות מאה קנקנים או להסתכל בהן, לא להסתכל בהן. כתמיה, וכיון דכתיב היוצר יחד לבם שה' ברא כל באי עולם ודאי משגיח על כל מעשיהם לשלם לכל אחד כדרכיו (יפה מראה): אמר ר' ברכיה יוצרן רוצה שיהא ליבן יחיד אלינו. ר' ברכיה קשיא ליה הא דכתיב היוצר יחד לבם כדמקשה בבבלי (ראש השנה יח.) דאין לפרש שכל הברואים יש להם לב ודעה אחת דהא אינו כן, אלא הכי קאמר היוצר רוצה שיהא לב כל הברואים יחיד אלינו, ואו מבין אל כל מעשיהם כדי להטיב להם (יפה מראה): אמר ר' אבון. מפרש: מי שהוא יחיד בעולמו כבר הבין את כל מעשיהן. דכשהיה הקדוש ברוך הוא עדיין יחיד בעולמו כבר הבין

במגנימין *מה טעמא היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם. א"ר לוי היוצר יחד לבם כבר הבין את כל מעשיהם. אמר רבי לעזר בנוהג שבעולם מה נוח ליוצר הזה לעשות מאה קנקנים או להסתכל בהן לא להסתכל בהן. אמר רבי יוצרן רוצה שיהא ליבן יחיד אלינו. אמר רבי אבון מי שהוא יחיד בעולמו כבר הבין את כל

ספר

קדושת

יום טוב

קדושה שניה

על המועדים

ודיו לאתת המועדים יראש השנה ויום כיפור
 חמש עשרה הקורא האדם הנדול בעתים איי בידו משהקים
 איש היי רב פעלים בקמניאל, ראש טלת אראל עבודת המארת ישראל
 הלה ליק ארס"ה וריב המאן הנדול והקדוש, רבן של ישראל
 סדר חנני' יום טוב ליפא טייטלבוים זבלהה
 האב"ד ור"מ דק"ק סיטט יע"א

יבא לאור במהדורא חדשה ומתוקנת, עם הערה מדויקת,
 בתוספת פראי מקומות ומסתופות

על ידי

קרית יואל יע"ו

אלול תשע"א לפ"ק

תלך הכבוד יומר
אמיה ולא מיחה
ז שנה והיה בכחו
נסיון לא היה בזה,
ז גם כן על מוצח
יס היה אך הנוגע
זל גם נפש זרעו
הדרך הזה לזרעו
רק באברהם ולא

זכ ילכב בהזכירו
לסוף זכרונו לפני
ימן וישיב עיניו
למועלת זה למען
זך בניהם בדרך ה'
נסיון גדול למסור
זה, ולא להגדילם
ז כרס ה' זכרות
לכל יראה לנהלם
זגדלו ויעשו פרי
ס לא יעונס ואל
ז אטמיהם.

לפך ה' כו' כי יען
הזה, ר"ל כי שמים
דבר הזה, א'
זהם בעלמנו כנ"ל,
זנו יחדו הנוול
שלה, והיה קדומה
אחריו. שנית, ולא
היא המסירות נפש
זפעל ועשה וכבש
כזו לנצח לדורות,
זמיר צעם הנסיון.
היה גדול מהנסיון
לא היה רק הנוגע

לעצמו ולא מסירת זרעו, לכן אמר במדרש דמן
מה דכתיב לך לך אל ארץ המוריה והעלהו
שם לעולה, מסירת נפש בנו, ידעיין דזו חביבה
מן הראשונה כנ"ל.

זזה כוונת המדרש דלמה ליישב דקדוק הקרא
והאלהים נסה "אח" אברהם, ולא אמר
נסה לאברהם, והיה כמשיב נחת ליראיך נס
להתנסות נסיון אחר נסיון, יראה שנתה נסיון
זה למען יהיה אחריו נסיון אחר, הכוונה לזרעו
אחריו, שגם הם יוכלו לעמוד בנסיון כזה
למסור נפש זרעם לה', וזה נסיון אחר נסיון.
ומשום הכי אמר והאלהים נסה "אח" אברהם
דייקא, הטפלים הבאים אחריו, ולא למענו לבדו
היה הנסיון הזה, כי לא נלך עוד לנסיון יומר,
אבל היה הדבר למען הבאים אחריו שיצמדו
גם כן בנסיון זה וכאמור, וזה מפני קשט שלה,
שיהיה כן לנצח גם להבא, כן יעזרנו ה' על
דבר כבוד שמו אמן.

יא

7c **בפרשת פנחס** כתיב ובחודש השביעי באחד
לחודש מקרא קודש יהיה לכם כל
מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה
לכם (במדבר כט א). יש לדקדק בכפל חביבה לכם.

ב) נקדים דברי נעים זמירות ישראל (מהלים
פא ד י) תקעו בחדש שופר בבמה
ליום חגגו, כי חוק לישראל הוא משפט
לאלהי יעקב, עדות ביהוסף שמו וגו'. להבין
שייכות הדברים, ומהו העדות, ועל מה קאי
זה. גם בשנתו את לשונו מיניה וביה מחוק
אל משפט ומישראל אל יעקב בחדא קרא, וכבר
נאמרו ונסנה בזה וגם בדברינו כמה פעמים,
ועוד לאלהי מלין.

ג) גם לבאר דברי הפיוט במוסף דראש השנה
באין מלין יושר מול מגיד פשע מגיד

ליעקב דבר חוק וכו' המלך המשפט האוחז
ביד מדת משפט, כמבואר במהרי"ל (נפלה ראש
השנה) לאמרו בפעם אחת, וזריך לחם טעם.

זנראה לי בס"ד על פי שפירשנו אלה מקראי
קודש בפרשת שופטים (דברים כ ג) שמע
ישראל אחת קרבים היום למלחמה על אויביכם
כו', אל תיראו ואל מחפזו כו' כי ה' אלהיכם
ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע
אחכם. ויש לדקדק כי הך דלהושיע אחכם
לכאורה נראה כשפת ימר, כי כבר אמר להלחם
עם אויביכם. וגם דהוה ליה למימר להושיעכם,
ואחכם למה לי.

אמנם נראה כוונה עמוקה בזה על פי הגאמר
לעיל בפרשת עקב (שם י יב) ועמה ישראל
מה ה' אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה את
ה' אלהיך וגו'. וכבר דקדקו על לשון שאל,
ויומר הוה ליה למימר מצקש, ולא לשון שאלה
המורה יומר על דבר אשר ישאל איש מאת
רעהו דנאמר בזה לשון שאלה. ואם כי מלינו
גם כן חביבה שאלה על בקשה, בכל זה טפי
הוה ליה למנקט לשון בקשה בזה. ועוד דהיה
די לומר ליראה ה' אלהיך, "אח" למה לי.

→ **וזנראה** בזה על פי אמרם ז"ל בירושלמי
(ראש השנה פ"א ה"ג) על הפסוק (ויקרא
יח ג) ושמרו את משמרתם, דהקב"ה בעלמנו
שומר גם כן החורה והמלוה, על דרך אמרם
ז"ל במסכת ברכות (דף ג א) מפלין דמארי עלמא
מה כתיב בזה, מי כעמך ישראל גוי אחד כו'
(שמאל כ"ז ב), חזינן דאף מצות מפלין ללכאורה
נראה דהיא שייך רק לישראל להעיד על אחדותו
ית"ש ויחעלה, בכל זה אמרו דאף הקב"ה מניח
מפלין, וכן בכל המצות. וכן רמזו (י"ט ג כ"ט)
משפטים אופן ג', ובפ' אמור ד"ה ע"י אמור ואמרת) זה
בפסוק (מהלים יב א) אמרות ה' אמרות טהורות
כו' אחת ה' חשמרם גם כן.

ועתה נחקור דיודע (ספר המלכות להרמב"ם עשה ד') דמלכות יראת ה' היא אחת מתרי"ג מלות שזונו הנורה ברוך הוא וצרוך שמו לירא מהשם הנכבד והנורא, ואיפוא שייכות קיום מלוא זו לגבי הקב"ה, ובאיזה אופן יזויר שמירתה אללו, כאשר כבר העיר על זה רבינו הקדוש בספר נועם אלימלך (ליקוטי שו"ת ד"ה זדיק מושל). אולם נכון הדבר מאוד על פי מה שדרש רבי עקיבא (פסחים כג:) על הפסוק (דברים ו יג) אח ה' אלהיך חירא, לרבות תלמידי חכמים שמלואה לירא אחס גם כן. ומעתה שפיר מקיים הקב"ה מלוא זה כביכול לירא מחלמיד חכם, על דרך (איוב כב כה) ותגורר אומר ויקם לך, מי מושל בי זדיק כו' (מופד קטן טו:), וכל בניך לימודי ה' (ישעיה נד יג) כנודע. וזהו מעמד ומלכ עם בני ישראל בהיותם זריכים לישועה מאיזה צרה שלא תבוא רח"ל, או להפקד בדבר ישועה ורחמים בכל המצטרך להם בכלל ובפרט, או המה באים בנה זה אשר הקב"ה שומר התורה והמלוא כביכול, ומקיים גם כן מלוא יראה ליראה מחלמיד חכם לקיים שפיר גזירתם אשר ילא מפייהם להושיע את ישראל. ועיין בספר כלי יקר (פ' שמות) על הפסוק (שמות א ט) הנה עם בני ישראל רב ועזום ממנו. ובאמת זה גופיה רזונו יחברך ויחעלה כידוע (פ"י זוהר בראשית מה:), אך מלך במשפט יעמיד ארץ (משלי כט ד), ונגד המסטינים ומקטרינים יועיל טענה זאת לחתוך הדיון ללדק בקו המשפט תורתנו הקדושה.

וזה כוונת הכתוב שמע ישראל אחס קרבים היום למלחמה כו' אל תיראו וגו', ופן יעלה מורא על ראשיכם מאין יבוא עורכתם להנלל מאויביכם במלחמה ובאיזה כח, על זה אמר להושיע "אחכם", ר"ל במלוא זה שאנו דורשים אותה מפסוק אח ה' אלהיך חירא שבה לרבות תלמידי חכמים לירא מפניו, וזאת המלואה מקיים הקב"ה כביכול בעלמו לעשות

כמשמרתו של תורה, ועל ידה יבוא עורכתם ויאל כוונתו לדקחם.

ודוא שאמר הכתוב ועמה ישראל מה ה' אלהיך שאל "מעמך" דייקא, שזאת הוא צריך לשאל ממך, כי לכאורה מלוא יראה לא שייך לגבי הקב"ה, ואך על דרך שביארנו, וזה שצריך לטול ממך לשאלה, והיינו כי אם ליראה "אח" ה' אלהיך דייקא, במה שריבה הכתוב בחיבת אח לירא מחלמיד חכם, והוא מקיים מלוא זה גם כן בדרכו זה כאמור.

ואם לחשך לומר דהלא בלאו הכי שפיר שייך קיום מלוא אח ה' אלהיך חירא גם לגבי קודשא ב"ה, דמזינו בפרשת וישלח בפסוק (בראשית לג ב) ויקרא לו אל אלהי ישראל, ודרשו רבותינו (מגילה יח.) דהקב"ה קרא ליעקב אל, אם כן זכינו לדין דגם איש יקרא בשם אל וצריכים לירא מפניו. אמנם מביאר בספר בני יששכר (אלול מחבר ב אות ד) דבר בקדשו על דברי רש"י ז"ל שם בפרשת וישלח, דמשום הכי מיון רש"י בדרש המדרש וכתב דאין המקרא יואל מידי פשוטו דיעקב קראו למוצח כן יע"ש, ולא דהקב"ה קרא ליעקב אל, על דרך דאמרו ז"ל (בראש השנה יז:) על הפסוק (שמות לד ו) ויעבור ה' על פניו ויקרא כו', מלמד שנחטף הקב"ה כשליח לצור ואמר אם יעשו בני כסדר הזה אני מוחל להם. ואיחא בקדמונים (פ"ן אלשיך פ' שם) פלוגתא בכוונת אם יעשו בני כו', אם ר"ל דיאחוו הבנים בפועל ממש באלה מדות החסד והרחמים וכו' הנאמר בקרא, ויתנהגו בהם כמדת הקב"ה להיות רחום וחנון ארך אפים ורב חסד כו'. או הפירוש יעשו שיקראו כמו פיהם בעטיפה הי"ג מדות של רחמים והקב"ה מוחל להם. L

והנה הגאון הקדוש בעל ההפלאה זלוק"ל (פנים יפות פ' ספא) פירש בזה נוסח הפייט (בשליחות) אל הורית לנו לומר שלש עשרה, והיא

דהנה פלוגתא היא כפשוטו, ל יקראו פיהם מ היינו יתנהגו כן המדות, אבל כן מהאר"י ז"ל (שם) לך למימר מה מהנמנע, על כרו דהכוונה הוא כ וזה שאומרים " עשרה, ובאמירה עונותיהם, פ"ב. קראו ליעקב אל, אל, נפל פיהם, באמירה בעלמא, של מקרא אינו כ וממילא הכוונה הבני

ובזה בארנו במידה וידבר אלהים אל ויבז כו' ההול יקימנה, הכוונה ד להיות אל, נשמע בלב שלם ונפש חסי ולשמור את התורה דרכי רשע ומחשבות יזכיר באמרי פיו מד מקבל על עצמו להי לא קיים הדברים נ קבלתו גם כן, וכל הקב"ה מוחל לו וי פ"ו. וזה שאמר לא להיות אל (ויבז וכן לפעמים לא יעמוד לטעות, לכן לא אפשר נשמע מזה "ההול

בעוה"ש"ת

ספר

יד שלום

על התורה

חלק שני

ויקרא - במדבר - דברים

חידושים וביאורים, על פרשיות השבוע נאמרים
אשר הנני ה' בחמלת ה' עלי בזכות אבותי נבנ"מ ולל"ה

ישכר דוב פריעדמאן

שנת תשס"ד לפ"ק

21

היה מה שאמר להם אחר"י היינו מה שנריכיס להיות בענוה אחר קיום המצוה, שלא ידמו בנפשם שכבר ילאו כלפי מעלה ועשו מצוה כתיקונה, וזה הייתה מדתו של משה רבינו והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה.

★

ה' אלהי הצומיכם יוסף עליכם ככס אלף פעמים ויצרך אחכם כאשר דבר לכם, ויש לדקדק למה אמר כאשר דבר לשון קשה הלא מצרך עכשיו את ישראל והיל"ל ויצרך אחכם כאשר אמר לכם בלשון רחמים, גם קשה שהרי התחיל כאן לומר להם דברי חוכמה בערבה מול סוף וגו' וכפירש"י ומדוע הפסיק באמצע בצרכה.

ויתבאר על פי מאמר מרן הבעל שם טוב הק' זי"ע (הובא בחולדות יעקב יוסף פ' ב'א) על הכתוב (תהלים נד א) אל נקמות ה', ולכאורה איך שיך בנקמה שם הרחמים, אלא משל לאחד שמרד במלך, והמלך נשאו על כל השרים ועבדי המלך, וכונתו כי אם ימיתנו יהיה הצער לפי שעה, מה שאין כן אם יטיב עמו להרבות לו

עוד יקר וגדולה, על ידי זה יגדל נערו הלך וגדול כל ימיו, ויבוש ויכלם האיך העיו פנים נגד מלך רחמן כזה, אשר לא די שאינו מייסרו בעונש המגיע לו אלא עוד מתחסד עמו ומנשאו לגדולה, וז"ש אל נקמות הוי"ה שעל ידי מדת הרחמים יהיה הנקמה, עכד"ק. ואחמר ציה משמיה דהמגיד הקדוש ממעוריטש זי"ע לפרש בזה את המרוז משוך חסדך ליודעך אל קנא ונוקם, שבהשפעת החסד בעלמו הרי הוא קנא ונוקם, ובייטב פנים (אני וכיון את ה) פירש בזה הכתוב (תהלים נט ט) אל נושא היית להם ונוקם על עלילותם, בזה עלמו שנושא היית להם, הרי הוא נוקם על עלילותם, ע"כ.

ולבן אחר שהוכיחם משה רבינו על חטאם אמר להם משה רבינו ברכה, שהוא מבקש ומתפלל לה' שהעונש על כל החטאים האלו יהיה בדרך התנשאות ורוממות, ואמר להם יוסף עליכם ככס אלף פעמים וזה יהיה כאשר דבר' לכם, פי' כאילו נתן לכם עונש, ולזה התחיל הברכה ה' אלהי הצומיכם בשם הוי"ה שהוא רחמים ובאלקים שהוא דין, היינו שהוי"ה רחמים יהיה לכם כדין ועונש.

ואתחנן

ונראה לי על פי דברי השל"ה הק' (פ' וינא) עה"פ הנה לי בנים וגו' לפי שחשבה שהשי"ת מונע ממנה פרי בטן מחמת שמתאוה הקב"ה לתפלתו של יעקב, כאמרם ז"ל (יבמות סד.) למה נעשו אמותיהן של ישראל עקרות מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים, ועל זה השיב יעקב שזה הוא בארץ ישראל שהוא תחת יד הקב"ה בעלמו, אבל בחו"ל הניתן תחת שרי

ואתחנן אל ה' בעת שהוא לאמר, דקדק באור החיים הק' יש לדעת אומרו בעת שהוא דמיותר. ודברי רש"י ז"ל ידועים, בעת שהוא, לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמיתי שמה הותר הנדר. וצא לתרץ מדוע לא התפלל משה לפני שצא אל ארץ סיחון ועוג. ונראה לומר עוד כוונה מדוע המתין מלהתפלל עד שצא אל ארץ סיחון ועוג.

מעלה אין הקב"ה מייסר את הַלְדִיק מפני שחושק לחפלתו, כי אולי יפסיקוהו עוצרי דרכים הם שרי החינוכים, וזה שאמר התחת אלהים אנכי פי' וכי אני בארץ ישראל שהוא תחת יד הקב"ה בעלמו אשר שייך לומר שמתאוה לחפלתו של דַיְקִים, יעיי"ש.

ולפי זה אפשר לומר דכל זמן שהיו במדבר היה משה רבינו סובר שינא גזירה מלפניו בשבועה, כמו שנאמר (במדבר כ יב) לכן לא תביאו את הקהל הזה, ופירש"י לכן בשבועה, ואי אפשר לבטלה כי כך גזרה חכמתו ית', אבל כיון שבא לארץ סיחון ועוג וזה יהיה חלק מארץ ישראל, וסבר שגם שמה הוא בארץ ישראל שהוא תחת יד הקב"ה בעלמו ולא תחת שרי מעלה, ולכן התחיל לחשוב פן לזה גזר עליו שלא יכנס לארץ כדי שיחפלו על עלמו והקב"ה מתאוה לחפלתו של דַיְקִים, ולזה התחיל להחפלו מקט"ו תפילות כמנין ואתחנן, וזה שאמר הכתוב ואתחנן אל ה' בעת ההוא דייקא לאחר שכבש ארץ סיחון ועוג, אז התחיל להחפלו לפי שהקב"ה מתאוה לחפלתו של דַיְקִים, ועל זה השיב לו ה' רב לך אל חוסף דברי אלי עוד בדבר הזה, כי אין הגזירה משום שאני מתאוה לחפלתך וממילא אין מקום להוסיף בתפילה ובקשה, והטעם כי אין זה בבחינת ארץ ישראל שהוא תחת יד הקב"ה בעלמו רק הוא תחת שרי מעלה, ולא שייך לומר שהקב"ה מתאוה לחפלתו של דַיְקִים. L

★

76 **ואתחנן** אל ה' בעת ההוא לאמר, ה' אלהים אתה החילות להראות את עבדך את גדלך וגו' ויאמר ה' אלי אל חוסף דבר אלי עוד בדבר הזה. וידוע מה דאיתא במדרש (דב"ר פ"א ס"ו) שתקט"ו תפילות החפלו משה רבינו

כמנין ואתחנן, ותפילה זו הייתה התפילה האחרונה ועל זה אמר לו הקב"ה אל חוסף דבר אלי עוד בדבר הזה. ולכאורה יש להבין למה דוקא בתפילה זו אמר לו הקב"ה אל חוסף דבר אלי, ומה איכפת ליה אם מחפלו עוד.

ויש לומר על פי מה שכתב בקדושת יו"ט (לראש השנה אות י"א) דיש לחקור הלא אמרו חז"ל (ירושלמי ראש השנה פ"א ה"ג) שהקב"ה שומר משמרתו של תורה, וידוע דמלות יראת ה' היא אחת מתרי"ג מלות שזוטו הצורה ב"ה וב"ש לירא מהשם הנכבד והנורא, ואיפוא שייכות קיום מצוה זו לגבי הקב"ה ובאיהו אופן יחידי שמירתה אללו, אולם נכון הדבר מאוד על פי מה שדרש רבי עקיבא עה"פ (דברים י ב) את ה' אלהיך תירא, לרבות תלמידי חכמים, ומעתה שפיר מקיים הקב"ה מצוה זו כביכול לירא מתלמיד חכם, על דרך ותגזור אומר ויקס לך מי מושל בי דַיְקִי, לדַיְקִי גזור והקב"ה מקיים (מועד קטן ט"ו.) עכמו"ד ודפח"ה.

ולפי זה יש לומר דכאשר ראה משה רבינו שכבר נגזרה הגזירה מלפניו שלא יכנס לארץ, לא ראה ענה אחרת רק לגזור גזירה שהקב"ה יבטל השבועה שנשבע שלא יכנס לארץ ישראל ובהכרח יקיים כביכול גזירתו בבחי' ותגזור אומר ויקס לך, וזה שאמר בתפילתו האחרונה ואתחנן אל ה' וגו' אתה החילות להראות א"ת עבדך א"ת גדלך וגו', היינו דבר זה שאתה מקיים את לרבות תלמידי חכמים שדַיְקִי גזור והקב"ה מקיימה, ועל זה השיב לו הקב"ה אל חוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, כי באמת מבואר במדרש שלזה לא נכנס משה לארץ כדי שמתי מדבר יקומו בתחית המתים ביחד עם משה רבינו, ולכן בקש ממנו שלא יגזור גזירה על הקב"ה כביכול. L

★

ואתחנן אל ה' ב ארצה או (יה) דרש רבי שמלן ליכנס לארץ ישראל, או לשבוע מטובה הו הרבה מלות ונעטו ב בארץ ישראל, אכנס כולן על ידי, אמר לו אלא לקבל שכר מעלו ודקדקו המפרשים ו שיחשב למשה רבינו התלויות בארץ מה רק היו צריכים לקיי **ואפשר** לומר על מגדים (פ' קידושין מ.) בישראל מח למעשה משא"כ בעג דוקא בישראל אבל מחשבה רעה מלרף טובה. וכתב המהרש"ל דכל מקום אזלין בם ובישראל כל ישראל בם כמחשבתו פן היה ב המניעה זה, ובבלתי מנגדמו, ובאומות העו ולזה מחשבה רעה מ הרמב"ם (הל' מלכות א' ישראל בחוקת כשרות י לפי דשם הם שרויין ו משא"כ בגלות אין לה ולפי זה נמצא לפי ד' טובה מלרף למעשה בחוקת כשרות, נמצא ו לישראל אין הקב"ה למעשה, וזה שאמר הכו דלא תעשו המצוה בפני